

Sygn. akt II UK 191/18

POSTANOWIENIE

Dnia 29 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku B.Ł.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 29 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...].
z dnia 11 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz B.Ł. kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 26 października 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił B.Ł. prawa do emerytury pomostowej z uwagi na brak 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach oraz nierozwiązanie przez niego stosunku pracy. W uzasadnieniu wskazał, że nie uwzględnił do pracy w szczególnych warunkach okresów: od 16 lutego 1989 r. do dnia 14 listopada 1989 r., od 23 marca 1990 r. do dnia 30 listopada 1990 r., od 25 marca 1991 r. do dnia 11 marca 1992 r. z tytułu zatrudnienia na statkach obcych bander za pośrednictwem „P.” Sp. z o.o. w W., ponieważ nie był delegowany do pracy za granicą przez pracodawcę polskiego lub

zarejestrowanego w Polsce a jedynie przez firmę, która zajmowała się kierowaniem polskich marynarzy do pracy za granicą u obcych armatorów.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczony B.Ł. wniósł o jej zmianę i przyznanie mu prawa do emerytury pomostowej. W uzasadnieniu wskazał, iż pracując na statku w żegludze morskiej wykonywał pracę w szczególnych warunkach, a za sporne okresy została odprowadzona składka na ubezpieczenia społeczne.

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2017 r., sygn. akt VII U [...], Sąd Okręgowy w G. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu B.Ł. prawo do emerytury pomostowej od dnia 26 września 2016 r.

Sąd Apelacyjny w [...]. wyrokiem z dnia 11 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...], zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu B.Ł. prawo do emerytury pomostowej od dnia 24 stycznia 2017 r. i zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. na rzecz B.Ł. kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości, opierając ją na podstawie 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.

Skarżący zarzucił wskazanemu rozstrzygnięciu:

- naruszenie prawa materialnego tj.:
- art. 3 ust. 1-7 i art. 4 pkt 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 664) przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w okolicznościach sprawy, a mianowicie przez przyjęcie przez Sąd II instancji, że wnioskodawca spełnił określone w ww. przepisach warunki do nabycia prawa do emerytury pomostowej przy uwzględnieniu okresu pracy wykonywanej za pośrednictwem „P.” Sp. z o.o. z siedzibą w W. u armatorów zagranicznych jako członka załogi statków morskich, co w konsekwencji skutkowało stwierdzeniem, iż ubezpieczony nabył prawo do emerytury pomostowej;
- art. 51 w związku art. 2 pkt 2 i pkt 3 oraz art. 3 ust. 1-7 i art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, przez uwzględnienie okresów pracy wykonywanej za pośrednictwem „P.” Sp. z o.o. z siedzibą w W. u armatorów zagranicznych na stanowisku członek załogi, jako pracy

w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, podczas gdy członkowie załóg statków morskich nie są zazwyczaj pracownikami w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, co w konsekwencji skutkowało stwierdzeniem, iż ubezpieczony nabył prawo do emerytury pomostowej, w sytuacji gdy nie wykazano, aby ubezpieczony związany był w tych okresach stosunkiem pracy i posiadał tym samym status pracownika, co w przypadku nieposiadania takiego statusu uniemożliwiłoby zaliczenie powyższych okresów do pracy w szczególnych warunkach;

- art. 6 ust. 2 pkt 1 lit c) ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez ich błędne zastosowanie względem ubezpieczonego w odniesieniu do okresu pracy u armatorów zagranicznych od 1 czerwca 1989 r. do 14 listopada 1989 r., za który to okres nie zostały opłacone składki na ubezpieczenia społeczne, w sytuacji gdy nie wykazano, iż praca ubezpieczonego odbywała się w organizacjach międzynarodowych, zagranicznych instytucjach bądź w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej lub, w których byli zatrudnieni za zgodą właściwych władz polskich, co skutkowało przyjęciem, iż ubezpieczony legitymuje się stażem pracy w szczególnych warunkach w wymiarze minimum 15 lat, w sytuacji, gdy bez uwzględnienia tego okresu ubezpieczony nie spełnia tego warunku;

- naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego przez powielenie błędnych ustaleń Sądu pierwszej instancji w zakresie wykazania przez wnioskodawcę okresu pracy w szczególnych warunkach wynikającego z pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Naruszenie ww. przepisów spowodowało, zdaniem organu rentowego, wydanie orzeczenia niemogącego się ostać w obowiązującym porządku prawnym.

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o:

1) uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 11 stycznia 2018 r., (III AUa [...]) i przekazanie sprawy do Sądu Okręgowego w G. celem ponownego jej rozpoznania,

2) ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. z dnia 11 stycznia 2018 r., (III AUa [...]) i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy,

3) zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego.

Organ rentowy wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, albowiem w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne oraz potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości w praktyce przy ich stosowaniu, a mianowicie: czy można zaliczyć do okresów pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych okres pracy członka załogi statku morskiego (w przedmiotowej sprawie na stanowisku stewarda), wykonywanej u armatora zagranicznego, do której został skierowany przez pośrednika niebędącego płatnikiem składek, oraz czy możliwe jest uznanie, iż praca na statkach zagranicznych armatorów świadczona przed dniem 15 listopada 1991 r. na gruncie przepisu art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. „c” wykonywana jest w ramach współpracy międzynarodowej bądź w warunkach zatrudnienia za zgodą właściwych władz polskich.

W tym zakresie, zdaniem organu rentowego, Sądy obu instancji dokonały błędnej wykładni przywołanych przepisów i w istocie rozszerzyły zastosowanie przywilejów emerytalnych na nową kategorię ubezpieczonych. Dotychczasowa praktyka orzecznicza nie знаła takich przypadków. W opinii skarżącego, w przedmiotowej sprawie zaliczenie okresów pracy wnioskodawcy za granicą do kategorii zatrudnienia w szczególnych warunkach (a już zwłaszcza w odniesieniu do okresu, za który nie zostały opłacone składki na ubezpieczenia społeczne) nie znajduje uzasadnienia w przepisach prawa.

Sądy obu instancji zadają się przyjmować, iż nie ma znaczenia kto wystawił świadectwo pracy w szczególnych warunkach oraz czy osoba ta jest płatnikiem w rozumieniu przepisów ustawy wyraźnie spłaszczając rangę problemu i ograniczając ją jedynie do oceny charakteru pracy ubezpieczonego. Nie można pomijać faktu, iż praca wnioskodawcy wykonywana była za granicą na rzecz obcego armatora, a składki opłacił podmiot niezwiązany z ubezpieczonym stosunkiem pracy. W ocenie skarżącego w tej sytuacji spełniony pozostaje wymóg okresu składkowego, jednak jego wątpliwości dotyczą możliwości uznania wskazanej konstrukcji za właściwą i

zakwalifikowania powstałego stosunku jako odpowiadającego przypadkom wynikającym wyrażnie z ustawy o emeryturach pomostowych.

Jak zaakcentował skarżący, uprawnienie do świadczenia przewidziane przepisem art. 4 i art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych jest uprawnieniem o charakterze szczególnego przywileju dla wybranej grupy pracowników. Sąd Najwyższy w dotychczasowych rozważaniach wielokrotnie potwierdzał szczególny charakter przepisów odnośnie emerytur w szczególnych warunkach i wskazywał na zakaz rozszerzającej ich interpretacji. Takim szczególnym rodzajem świadczenia jest także, zdaniem organu rentowego, emerytura pomostowa. Dlatego też skarżący nie akceptuje stanowisk Sądów obu instancji w zakresie uznania okresów pracy świadczonej w ramach kontraktów zagranicznych - w odniesieniu do których za ubezpieczonych zostają odprowadzone składki na ubezpieczenie przez pośrednika niebędącego płatnikiem składek w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych - do stażu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych. W odniesieniu do członków załóg statków morskich dopuszczalne formy zatrudnienia wykraczają poza stosunek pracy.

Wobec powyższego, zdaniem organu rentowego zachodzi potrzeba wykładni przez Sąd Najwyższy zaskarżonych przepisów prawa materialnego oraz oceny statusu prawnego ubezpieczonego pracującego u zagranicznych armatorów. Wskazana kwestia prawna nie jest jednostkowym przypadkiem, a zatem jej rozstrzygnięcie będzie miało istotny wpływ na rozpoznanie przez organ rentowy podobnych spraw w przyszłości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nie kwalifikowała się do przyjęcia do merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu cytowanego przepisu uznaje się zagadnienie dotychczas niewyjaśnione i nierozwiązane w orzecznictwie, a więc cechujące się nowością, i którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa. W utrwalonym orzecznictwie przyjmuje się, że powołanie się na tę okoliczność wymaga, obok sformułowania tego zagadnienia, także przytoczenia związanych z nim konkretnych przepisów prawnych, wskazania, dlaczego jest ono istotne oraz przedstawienia argumentacji wskazującej na rozbieżne oceny prawne (por. postanowienia: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05, LEX nr 180841).

W sytuacji gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania jest potrzeba wykładni przepisów prawa, konieczne jest zaś określenie, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Podobnie jak w przypadku, gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występujące w sprawie zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), nie zachodzi ona, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, brak nadto okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Przedstawione przez skarżącego wątpliwości stanowiły już wielokrotnie przedmiot wypowiedzi Sądu Najwyższego, dlatego nie zachodzi potrzeba przyjęcia przedmiotowej skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o powołane przez niego przesłanki. I tak np. w wyroku z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10 (LEX nr 589882) stwierdzono, że zatrudnienie marynarzy polega na wykonywaniu na statkach morskich odpłatnej pracy szczególnie podporządkowanej, co przesądza o jej pracowniczym charakterze. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że taki charakter prawny zatrudnienia marynarzy mógłby być podważony tylko wtedy, gdyby z ustalonych okoliczności sprawy wynikało, iż sporna praca była świadczona nieodpłatnie, np. w

ramach uprawiania turystyki albo przy braku pracowniczego podporządkowania (np. na własnym statku morskim lub jako podmiot świadczący usługi artystyczne lub inne). Podzielając ten pogląd Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 kwietnia 2016 r., II UK 196/15 (LEX nr 2044476), stwierdził, że marynarz zatrudniony na statku morskim (także obcej bandery) nie może wykonywać swoich obowiązków w reżimie innym niż pracowniczy. Podkreślono, że kapitan statku jest przełożonym wszystkich członków załogi i to on ustala i nadzoruje tok służby na statku (zob. przykładowo art. 94 pkt 4b Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzonej w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., Dz.U. Nr 59, poz. 534.; pkt c załącznika do Międzynarodowej Konwencji o wymaganiach w zakresie wyszkolenia marynarzy, wydawania im świadectw oraz pełnienia wacht - Konwencji STCW, sporządzonej w Londynie dnia 7 lipca 1978 r.; Dz.U. z 1984 r., Nr 39, poz. 201; art. 53 § 1 Kodeksu morskiego). Sąd Najwyższy zwrócił przy tym uwagę, że - co charakterystyczne - w polskim ustawodawstwie była i jest wyłączona inna podstawa zatrudnienia marynarza niż umowa o pracę (zob. art. 26 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o pracy na morzu; Dz.U. z 2015 r., poz. 1569 oraz art. 26 poprzedniej ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o pracy na morskich statkach handlowych; Dz.U. z 2014 r., poz. 430). Imperatyw ten wynika nie tyle z woli polskiego ustawodawcy, ale jest uwarunkowany właśnie sposobem wykonywania pracy na statku, który odpowiada cechom charakterystycznym stosunku pracy. Z kolei w wyroku z dnia 14 maja 2014 r., II UK 465/13 (LEX nr 1475169), Sąd Najwyższy uznał, że dla oceny prawa do emerytury pomostowej nie ma przesądzającego znaczenia, że jednostek kierujących obywateli polskich do pracy za granicą nie można uznać za płatnika składek, o którym mowa w art. 2 pkt 2 ustawy pomostowej oraz za podmiot uprawniony do wystawienia zaświadczenia, o jakim mowa w art. 51 tej ustawy. Zaświadczenie takie służy do ustalenia tzw. faktów ubezpieczeniowych - okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. i stanowi podstawę do przyjęcia, że okresy pracy w nim podane są okresami pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przy czym dla uzyskania uprawnienia do emerytury pomostowej istotne znaczenie ma fakt wykazania (udokumentowania) pracy w warunkach szczególnych (por. też wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 sierpnia 2001 r.,

II UKN 500/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 258; z dnia 10 października 2013 r., II UK 106/13, LEX nr 1391452). To zaświadczenie jest - wśród innych - dowodem, na podstawie którego mogą być w postępowaniu sądowym wykazane okresy pracy w szczególnych warunkach przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. w sposób równoważny z zaświadczeniem, o którym stanowi art. 51 ustawy pomostowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239; z dnia 13 stycznia 2009 r., II UK 148/08, OSNAPiUS 2010 nr 15-16, poz. 192 i z dnia 22 października 2003 r., II UK 132/03, Służba Pracownicza 1985 nr 11, s. 22). Stanowisko wynikające z powyższych orzeczeń zostało także w całości podzielone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 marca 2017 r., II UK 10/16 (LEX nr 2271455), w którym stwierdzono, że praca na statkach żeglugi morskiej jest pracą w zatrudnieniu pracowniczym (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2017 r., II UK 85/16, niepublikowany; z dnia 29 stycznia 2014 r., II UK 255/13, LEX nr 1738483 oraz E. Maniewska, Praca w szczególnych warunkach wykonywana za granicą u pracodawcy zagranicznego, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2010 nr 9, s. 34-35) (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., sygn. akt II UK 23/17, LEX nr 2490055).

Mając na względzie powyższe, należało orzec jak w sentencji.